

UDK: 343.97:343.712.1(497.11)

doi: 10.5937/crimen2102132B

ORIGINALNI NAUČNI RAD

PRIMLJEN / PRIHVAĆEN: 07.05.2021. / 27.09.2021.

Božidar Banović*

Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu

Žarko Braković**

Fakultet za diplomatiju i bezbednost

Univerzitet „Union – Nikola Tesla” u Beogradu

UTICAJ KRIMINALNE KARIJERE NA NAČIN IZVRŠENJA ULIČNOG RAZBOJNIŠTVA

Apstrakt: Ulična razbojništva spadaju u najučestalije tipove razbojništva, odlikuje ih manja sofisticiranost u izvršenju i direktna konfrontacija koja determiniše razmere pretrpljenog straha, obim i intenzitet prouzrokovanih posledica. Cilj istraživanja bio je da se sagleda uticaj prethodnog iskustva učinilaca razbojništva na način izbora žrtve, mesta viktimizacije i prisustva drugih osoba koje bi se našle u neposrednom ili bliskom okruženju žrtve uličnog razbojništva. Istraživanje je dizajnirano kao studija preseka. Uzorak je činilo 42 ispitanika koja su izvršila ulično razbojništvo od 120 ispitanih učinilaca krivičnog dela razbojništva i teški slučajevi razbojničke krađe i razbojništva, koji su se nalazili na izdržavanju kazne zatvora u kazneno-popravnom zavodu Sremska Mitrovica. Podaci su prikupljeni anonimnim anketiranjem. Nastojali smo da utvrdimo postoje li razlike u pristupima prilikom izbora žrtve, mesta izvršenja, internom i eksternom prisustvu drugih lica, između učinilaca koji su već izvršili ovo delo i onih koji nemaju prethodno iskustvo u izvršenju razbojništva.

Ključne reči: ulično razbojništvo, viktimizacija, mesto izvršenja, žrtve, prevencija kriminaliteta.

UVOD

Razbojništva su specifična krivična dela i predmet su pažnje stručne i šire javnosti, prevashodno zbog značaja zaštićenog dobra i učestalosti, obima i intenziteta prouzrokovanih posledica, načinima i sredstvima njihovog izvršenja. Prema učestalosti izvršenja naša zemlja se svrstava u srednje ugrožene ovom inkriminacijom.¹

* Redovni profesor, banovicb@fb.bg.ac.rs

** Docent, zarko964@hotmail.com

1 Đ. Ignjatović /2013/: Komparacija kriminaliteta i kaznene reakcije: Srbija–Evropa, Beograd, pp. 26–28; Đ. Ignjatović /2012/: Poređenje stopa prijavljenih učinilaca krivičnih dela: Srbija – ostale Evropske zemlje – in: *Kaznena reakcija u Srbiji II deo* (Đ. Ignjatović, ed.), Beograd, pp. 28–29; M. F.

Efikasnost u gonjenju učinilaca je na zavidnom nivou,² dok za smanjenje disproporcije između kaznene politike zakonodavca u vidu zaprećene kazne i kaznene politiku sudova u odmeravanju kazne postoji dosta prostora.³

Ovo imovinsko krivično delo često ugrožava fizičku sigurnost žrtve⁴ i predstavlja „brutalni akt nasilja iz koristoljublja i najgrublji vid oduzimanja tuđe imovine”,⁵ što ga klasifikuje u nasilnički imovinski kriminalitet.⁶ Od svih dela u kojima se učinilac i žrtva ne poznaju, ishod ove viktimizacije u SAD, najčešće rezultira povredom ili smrću žrtve,⁷ što samo po sebi sugeriše stepen društvene opasnosti.

Objekt radnje izvršenja mogu biti banke, pošte, prodavnice, ugostiteljski objekti, vozila za transport novca ili nešto drugo, ali mogu biti i prolaznici na ulici ili nekom drugom javnom mestu. U literaturi se obično koristi podela na komercijalna (u koja spadaju svi komercijalni objekti) i personalna razbojništva,⁸ ili komercijalna i ulična.⁹ Monk, Hainonen i Ek¹⁰ (Monk, Heinonen, Eck) definišu karakteristike uličnog razbojništva (učinilac na javnom ili polujavnom mestu, kao žrtvu bira osobu, koja je nepoznati pešak, nad kojom uz korišćenje sile ili pretnje pokušava ili dovršava krađu gotovog novca ili neke druge imovine). Ona su učestalija nego komercijalna i uključuju nasilje i otpor žrtve.¹¹ Dakle, pod uličnim razbojništvom podrazumevamo inkriminacije koje sadrže sve elemente bića krivičnog dela razbojništva, a izvršena su nad jednim ili više lica, koja su se kretala peške, poznata ili nepoznata učiniocu, izvedena na javnim mestima koja su dostupna svim licima bez ograničenja ili uz delimično ograničenje (ulice, parkovi, javne garaže, ulazi i stepeništa u stambenim zgradama itd.).

Specifičnost načina izvršenja determiniše i osobenosti uličnih razbojništava. Interakcija između aktera je intenzivnija zbog njihovog direktnog i neposrednog kontakta. Za razliku od komercijalnih, žrtve su spremnije da se suprotstave jer su motivisane zaštitom svoje imovine.¹² Ova konfrontacija između učinioca i žrtve smatra se najvećim izvorom straha zbog toga jer se žrtve suočavaju sa iznenadnom

Aebi et al. /2021/: European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2021 sixth edition, p. 26. <https://wp.unil.ch/europeansourcebook/data-base/6th-edition/>, 17. april 2021.

2 Videti više: Ž. Braković, B. Banović /2019/: Efikasnost nadležnih državnih organa u otkrivanju i gonjenju učinilaca krivičnih dela nasilničkog imovinskog kriminaliteta, *Bezbednost*, n° 3, pp. 54–81.

3 Videti više: B. Banović, Ž. Braković /2020/: Kaznena politika sudova za krivična dela nasilničkog imovinskog kriminaliteta, *Srpska politička misao*, n° 1, pp. 255–281.

4 F. E. Zimring /1977/: Determinants of the Death Rate from Robbery: A Detroit Time Study, *The Journal of Legal Studies*, n° 2, p. 317.

5 B. Banović /2002/: Kriminalističko-kriminološki aspekti krivičnog dela razbojništva – in: *Delikti nasilja: krivičnopravni i kriminološki aspekt* (D. Radovanović, ed.), Beograd, p. 274.

6 Ž. Braković, B. Banović: *op.cit.*, pp. 55–57.

7 F. E. Zimring, J. Zuehi /1986/: Victim Injuru and Death in Urban Robbery: A Chicago Study, *The Journal of Legal Studies*, n° 1, p. 1.

8 F. E. Zimring, J. Zuehi: *ibid.*, p. 25; L. E. Porter, L. J. Alison /2006/: Behavioural Coherence in Group Robbery: A Circumplex Model of Offender and Victim Interactions, *Aggressive Behavior*, n° 4, p. 333.

9 P. Piotrowski /2011/: Street robbery offenders: Shades of rationality and reversal theory perspective, *Rationality and Society*, n° 4, p. 429.

10 K. M. Monk, J. A. Heinonen, J. E. Eck /2010/: *Street Robbery*, Washington, p. 1.

11 L. E. Porter, L. J. Alison: *op.cit.*, p. 333.

12 L. E. Porter, L. J. Alison: *ibid.*, p. 340.

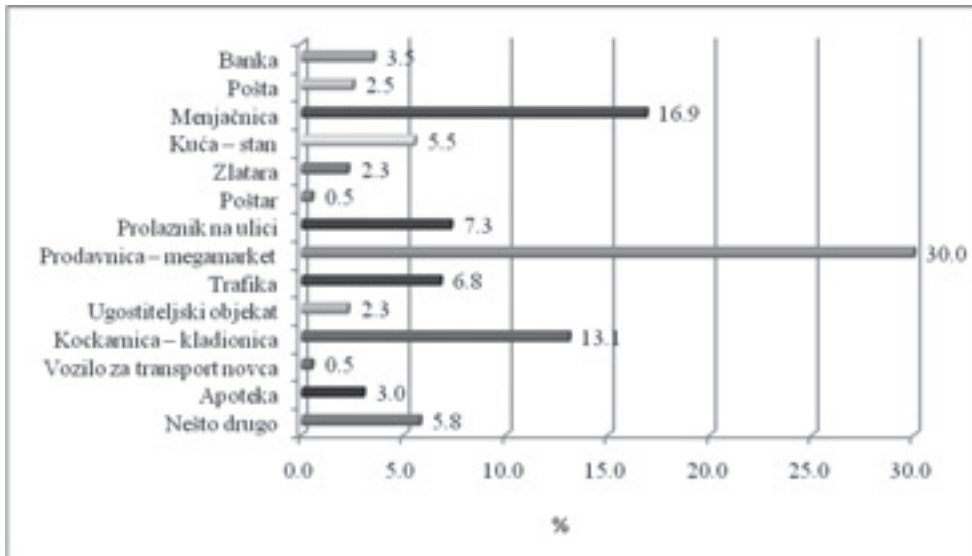
pretnjom životu, gubitkom kontrole i napadom na lični prostor¹³ čime se, u značajnoj mjeri utiče i na kvalitet života.¹⁴

Istraživanja pokazuju da su, za razliku od komercijalnih, ulična razbojništava manje sofisticirana. Obično ih vrše mlađe osobe u potrazi za brzim uzbuđenjima ili narkomani kako bi došli do novca za drogu.¹⁵ Drugim rečima, mnoga od ovih dela su izvršena, ne da bi se preživelo, već podržala određena vrsta hedonističkog načina života učinilaca.¹⁶

Razbojništva, a pre svega ulično, jedan su od primera inkriminacija koje su znatno zastupljniji u gradovima nego u seoskim područjima i zbog toga mogu biti okarakterisana kao tipična manifestacija urbanog problema kriminaliteta.¹⁷

Njihova učestalost u ukupnom broju razbojništava je značajna i razlikuje se od zemlje do zemlje. Bostonska policija je u periodu do 1980. do 2008. godine, 81,7% slučajeva razbojništava kvalifikovala kao ulična.¹⁸

Grafikon 1: Distribucija učestalosti krivičnog dela razbojništava u odnosu na moguće mete/objekte izvršenja

Izvor: Ž.Braković, 2017:249

- 13 J. Gale, T. Coupe /2005/: The Behavioral, Emotional and Psychological Effects of Street Robbery on Victims, *International Review of Victimology*, n° 1, p. 2.
- 14 M. Barker et al. /1993/: *The Prevention of Street Robbery*, London, p. 1.
- 15 J. Deakin et al. /2007/: Taxing on the streets: Understanding the methods and process of street robbery, *Crime Prevention and Community Safety*, n° 1, p. 54.
- 16 N. Shover, D. Honaker /1992/: The socially bounded decision making of persistent property offenders, *Howard Journal of Criminal Justice*, n° 4, p. 283.
- 17 J. V. Dijk, J. V. Kesteren, P. Smit /2007/: *Criminal Victimisation in International Perspective – Key findings from the 2004–2005 ICVS and EU ICS*, Den Haag, p. 73.
- 18 A. A. Braga, D. M. Hureau, A. V. Papachristos /2011/: The Relevance of Micro Places to City-wide Robbery Trends: A Longitudinal Analysis of Robbery Incidents at Street Corners and Block Faces in Boston, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, n° 1, p. 16.

U našoj zemlji, prema istraživanju obavljenom sa učiniocima, najčešća meta/objekat razbojništva je prodavnica/megamarket u 30% slučajeva, dok je frekvencija izvršenja nad prolaznikom na ulici (ulično razbojništvo) 7,3% (grafikon 1).

1. PREGLED ISTRAŽIVANJA

Artikulacija motiva, način izbora žrtve i osobenosti koje je predisponiraju za viktimizaciju, uticaj percepcije o usamljenosti žrtve na odluku o izvršenju, posebnosti lokacija koje ih preporučuju kao poželjnije, primarni izazovi koji opredeljuju izvršenje razbojništva a ne nekog drugog krivičnog dela, samo su neka od bitnih pitanja koja mogu imati uticaja na unapređenje preventivnih strategija.

Polazeći od karaktera ovog krivičnog dela, može se sa pravom reći da je jedno od tipičnih na koje se mogu primeniti teorije rutinskih aktivnosti i racionalnog izbora. Ulično razbojništvo predstavlja karakterističan primer konvergencije u vremenu i prostoru motivisanog učinioca sa podesnim i nebranim metama.¹⁹ Uslovi za takve konvergencije su oblikovani svakodnevnim aktivnostima pa krivično delo nastaje kao rezultat sistematske koincidencije.²⁰

Za razliku od velike većine imovinskih krivičnih dela, kod kojih je neophodno prisvojene predmete kasnije i prodati (čime se povećava rizik od otkrivanja jer se u proces uključuje više lica i odlaže dobijanje gotovog novca), smatra se da je izvršenje razbojništva brz i jednostavan način da se dođe do novca.²¹ Dok je kod učinilaca čije su mete komercijalni objekti primarni motiv finansijska korist,²² spektar motiva koji pokreće učinioce uličnih razbojništava je veoma heterogen.²³ Kada ga izvrši grupa mladih prestupnika, onda to može biti u funkciji jačanja lične reputacije i statusa učinioca.²⁴ Drugi motivacioni faktori mogu biti: potreba za novcem za zadovoljenje svakodnevnih rashoda, životni stil, težnja za zabavom i uzbuđenjem, izmirivanje dugova, aspiracija za povećanjem lične zaštite stvaranjem reputacije „opasnog tipa”,²⁵ dok je sama odluka da se izvrši delo doneta pod uticajem „ulične kulture”.²⁶

Zloupotreba i uticaj psihoaktivnih supstanci je jedan od vodećih faktora povezanih sa različitim tipovima kriminaliteta, ali je nesumnjivo glavni indikator

-
- 19 L. Cohen, M. Felson /1979/: Social Change and Criminal Rate Trends: A Routine Activity Approach, *American Sociological Review*. Navedeno prema: Đ. Ignjatović /2009/: *Teorije u kriminologiji*, Beograd, p. 117.
- 20 W. Bernasco, R. Block /2009/: Where offenders choose to attack: A discrete choice model of robberies in Chicago, *Criminology*, n° 1, p. 96.
- 21 T. Jacobs, R. Wright /1999/: Stick-up, street culture and offender motivation, *Criminology*, n° 1, p. 161.
- 22 A. Kapardis /1988/: One hundred convicted armed robbers in Melbourne: Myths and reality – in: *Armed Robbery* (D. Challenger, ed.), Canberra, p. 40.
- 23 P. Piotrowski: *op.cit.*, p. 429.
- 24 J. Smith /2003/: *The Nature of Personal Robbery*, London. Navedeno prema: R. Wright, F. Brookman, T. Bennett /2006/: The foreground dynamics of street robbery in Britain, *British Journal of Criminology*, n° 1, p. 3.
- 25 M. FitzGerald, J. Stockdale, C. Hale /2003/: *Young People and Street Crime*, London, p. 63.
- 26 R. Wright, F. Brookman, T. Bennett: *op.cit.*, pp. 12–14.

devijantnog životnog stila učinilaca razbojništva.²⁷ Međutim, interesantno je da učiniocima kojima je droga bila okidač za izvršenje, lakše demotivisati od realizacije samog dela.²⁸ U etiologiji ove inkriminacije, bolest zavisnosti ima ključnu ulogu kao i kod drugih krivičnih dela, posebno nasilničkih.²⁹ Potreba da brzo i jednostavno dođu do novca kako bi podržali svoju zavisnost opredeljuje ih da biraju lake mete, pa su narkomani jedna od tipičnih grupa učinilaca.³⁰

Prema Monku, Hainonenu i Eku³¹ (Monk, Heinonen, Eck) tipičnu žrtvu uličnog razbojništva karakterišu sledeća obeležja: *ranjivost*, (lako se može uplašiti, potčiniti ili nadjačati); *atraktivnost*, (nosi skupocene predmete, itd); *nedovoljna osvešćenost ili koncentrisanost* (koristi mobilni telefon, pod uticajem alkohola itd); *jednostavnost* (lako i brzo joj se može pristupiti) i *lako je pobeći od nje* (neće juriti ili fizički napadati učinioca). Učinioci pokazuju tendenciju da uzimaju određene stvari tokom izvršenja (novac, tašnice, novčanike, mobilne telefoni, drago kamenje i različite male prenosne elektronske uređaje).³²

Komercijalna razbojništva češće su planirana od individualnih (uličnih).³³ Ulična se karakterišu kao spontana, impulsivna, mnogo učestalije nego temeljito planirana³⁴, što znači da ih učinioci ili ne planiraju, ili im je za to neophodno nekoliko minuta.³⁵ Generalno, planiranje se postaje češće sa većim brojem izvršenja.³⁶

Kada pristupe planiranju, uz „tipovanje žrtve“, bitan element je i mesto realizacije dela. Preferiraju poznata područja, jer im poznavanje teritorije olakšava planiranje načina i maršrute bekstva i čini lakšim predviđanje navika žrtava, čuvara i policije,³⁷ pri čemu se 44% viktimizacija dogodi na udaljenosti do jedne milje od mesta stanovanja žrtve.³⁸

27 B. Banović, Ž. Braković /2019/: Uticaj psihoaktivnih supstanci na izvršenje krivičnog dela razbojništva, *Kultura polisa*, n° 40, p. 248.

28 B. Banović, Ž. Braković: *ibid.*, p. 257.

29 E. Anderson /1999/: *Code of the Street*, New York; B. J. Bushman, H. M. Cooper /1990/: Effects of alcohol on human aggression: An integrative research review, *Psychological Bulletin*, n° 10, pp. 341–354. Navedeno prema: P. Piotrowski: *op.cit.*, p. 438.

30 M. Akerstrom /1985/: *Crooks and Squares: Lifestyle of Thieves and Addicts in Comparison to Conventional People*, New York. Navedeno prema: P. J. Van Koppen, R. W. J. Jansen /1998/: The Road to the Robbery: Travel Patterns in Commercial Robberies, *British Journal of Criminology*, n° 2, p. 233.

31 K. M. Monk, J. A. Heinonen, J. E. Eck: *op.cit.*, p. 12.

32 K. M. Monk, J. A. Heinonen, J. E. Eck: *ibid.*, p. 6.

33 F. Feeney /1986/: Robbers as Decision-Makers – in: *The Reasoning Criminal: rational choice perspectives on offending*, (D. B. Cornish, R. V. Clarke, eds.), New York, p. 59.

34 L. F. Alarid, V. S. Burton, A. Hochstetler A. /2009/: Group and Solo Robberies: Do Accomplices Shape Criminal Form?, *Journal of Criminal Justice*, n° 1, p. 7.

35 A. Hochstetler /2001/: Opportunities and Decisions: Interactional Dynamics in Robbery and Burglary Groups, *Criminology*, n° 3, p. 744.

36 F. Feeney: *op.cit.*, p. 60.

37 K. M. Monk, J. A. Heinonen, J. E. Eck: *op.cit.*, p. 16.

38 *Criminal Victimization in the United States, 2005, Statistical Tables: National Crime Victimization Survey*, Washington. Navedeno prema: K. M. Monk, J. A. Heinonen, J. E. Eck: *ibid.*, p. 5.

U pogledu najčešćeg načina izvršenja, polazeći od nivoa interakcije i stepena ispoljenog nasilja (koristeći Smitovu tipologiju) u istraživanju Gudvila i dr.³⁹ (Goodwill et al.) možemo videti da je 27,8 % dela izvršeno otimanjem (*snatch*), 8,3 % prevarom (*con*), 33,3 % primenjujući tehnike iznenađenja žrtve (*blitz*) i 30,6 % konfrontacijom (*confrontation*).

Nivo nasilja koje su učinioci spremni da preduzmu prema žrtvi, kako bi ostvarili svoj cilj posledično ima uticaja i na stepen povreda. Prema istraživanju Barkera i dr.⁴⁰ (Barker et al.) na pitanje „koliko nasilja su spremni da primene, učinioci su odgovorili da bi primenili onoliko koliko je neophodno da od žrtve dobiju ono što žele“. Prema tome, evidentno je da ostvarivanje primarnog cilja ima primat u odnosu na potencijalne posledice po žrtvu.

2. METODOLOGIJA

Istraživanje je realizovano kako bi se ispitaio kvantitativni uticaj prethodnog iskustva u izvršenju krivičnog dela razbojništa na modalitete izvođenja uličnog razbojništva. Anketiranje kao metod ispitivanja realizovano je pismenim putem uz korišćenje anonimnog anketnog upitnika kao instrumenta i obavljeno je u kazneno-popravnom zavodu u Sremskoj Mitrovici.

U istraživanju je postavljeno nekoliko ciljeva. Prvi: da se ispita uticaj prethodnog iskustva na način izbora žrtve. Drugi: da se ispita uticaj prethodnog iskustva na primarne aspekte izbora mesta viktimizacije. Treći cilj bio je da se ispita uticaj prethodnog iskustva na prisustvo drugih osoba koje bi se našle u neposrednom ili bliskom okruženju žrtve uličnog razbojništva.

2.1. Metoda prikupljanja podataka

Istraživanje je dizajnirano po tipu studija preseka⁴¹ a obavljeno ispitivanjem.⁴² Podaci su prikupljeni anonimnim upitnikom. Celokupan proces istraživanja sproveden je u skladu sa svim postulatima istraživačke etike. Zbog specifičnosti pozicije ispitanika, neophodno je bilo obezbediti apsolutnu anonimnost, kako bi se osigurala visoka autentičnost njihovih odgovora. U tom cilju obezbeđena je neprozirna kutija u koju su ispitanici nakon završetka anketiranja odlagali popunjene upitnike.

2.2. Uzorak

Uzorak po vrsti „neslučajni“ a po tipu „namerni“ sastojao se od 120 lica muškog pola, koja su se nalazila na izdržavanju kazne zatvora zbog izvršenog kri-

39 A. M. Goodwill et al. /2012/: Multidimensional Latent Classification of ‘Street Robbery’ Offences, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, n° 1, p. 100.

40 M. Barker et al.: *op.cit.*, p. 25.

41 I. Crow /2006/: *Researching Criminology*, New York, pp. 39–42; V. Jupp /1989/: *Methods of Criminological Research*, London and New York, pp. 39–41.

42 Videti više: Đ. Ignjatović / 2013/: *Metodologija istraživanja kriminaliteta*, Beograd, pp. 79–81.

vičnog dela razbojništva i teških slučajeva razbojničke krađe i razbojništva. Od ukupnog broja ispitanika, njih 42 se u anketi izjasnilo da je izvršilo razbojništvo nad prolaznikom, što odgovara prethodnom definisanju uličnog razbojništva, pa su stoga oni uzeti kao validan uzorak u ovom istraživanju. Rezultati su dobijeni uporednom analizom varijabli koje se odnose na definisane ciljeve istraživanja i varijable „ukupnog broja izvršenih razbojništava”. Dvojica ispitanika se nisu izjasnila u varijabli „ukupnog broja izvršenih razbojništava”, pa njihove odgovore nije bilo moguće uzeti u obzir. Takođe, pojedini ispitanici nisu se izjašnjavali na određena pitanja.

2.3. Varijable

U okviru realizacije postavljenih ciljeva zavisna varijabla bila je, koliko krivičnih dela razbojništva su izvršili pre optuženja za delo zbog kojeg se trenutno nalaze na izdržavanju kazne zatvora. Nezavisne varijable u istraživanju odnosile su se na specifičnosti načina izbora žrtve; osobenosti mesta viktimizacije i uticaj prisustva drugih osoba na izvršenje ove inkriminacije.

2.4. Način obrade podataka

Statistička obrada rezultata istraživanja izvršena je formiranjem odgovarajuće baze podataka, korišćenjem adekvatnog kompjuterskog programa za obradu statističkih podataka SPSS. U skladu sa postavljenim ciljevima, dobijeni rezultati su elaborirani deskriptivnim statističkim metodama. Za analizu podataka korišćene su apsolutne i relativne učestalosti iskazane u vidu procenata, apsolutnih brojeva i metode za grafičko prikazivanje podataka.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Deskriptivnom analizom dobijenih podataka fundiranoj na kvantitativnom istraživanju, bili smo u mogućnosti da utvrdimo različite indikatore koji se odnose na predmet istraživanja.

Izbor mete krivičnog dela je prostorno i procesno diferenciran postupak. Razlika može biti samo između izbora ciljanog područja i izbora specifične mete, učinilac uličnog razbojništva bira podesno područje, i sledstveno tome u odabranom području bira podesnu žrtvu.⁴³ Ali, ako je prethodno odabrao žrtvu, onda će pristupiti izboru mesta na kome je najprikladnije realizovati svoj cilj, viktimizaciju. Najveća grupa među žrtvama su činovnici, profesionalni trgovci i oni koji rade u uslužnim delatnostima.⁴⁴

Polazeći od toga, determinisanje osobenosti koje generišu predispoziciju potencijalne žrtve da bude viktimizovana su bitan pokazatelj u kom pravcu bi kreatori preventivnih strategija trebalo da usmere svoju pažnju.

43 W. Bernasco, R. Block: *op.cit.*, p. 96.

44 M. Barker et al.: *op.cit.*, p. 11.

Tabela 1: Distribucija učestalosti uticaja BIR⁴⁵ na izbor žrtve

		Varijable potencijalnog uticaja na učinioca						Ukupno
		Bogat izgled	Vidljiv nakit	Znao sam da ima novca	Nasumice	Nešto drugo		
Broj izvršenih razbojništava	Nijedno	N	1	1	5	4	3	14
		%	7.1%	7.1%	35.7%	28.6%	21.4%	100.0%
	Jedno i više	N	2	0	7	5	11	25
		%	8.0%	0.0%	28.0%	20.0%	44.0%	100.0%
	Jedno	N	0	0	1	2	8	11
		%	0.0%	0.0%	9.1%	18.2%	72.7%	100.0%
	2 do 10	N	1	0	5	2	0	8
		%	12.5%	0.0%	62.5%	25.0%	0.0%	100.0%
	Više od 10	N	1	0	1	1	3	6
		%	16.7%	0.0%	16.7%	16.7%	50.0%	100.0%

Izvor: Obrada autora

Analizom rezultata ispitivanja možemo videti da je u strukturi odgovora, „tipovanje” žrtve (znao sam da ima novca) najčešći način izbora za 35,7% ispitanika, koji pre toga nisu izvršili ni jedno razbojništvo (tabela 1). Kod učinilaca koji su već izvršili ovo delo razlog je sadržan u odgovoru da najveći uticaj na odabir imaju neki drugi razlozi 44%. Interesantno, da je za čak 72,7% onih koji su u svojoj kriminalnoj karijeri pre ovog dela izvršilo samo jedno ulično razbojništvo, „nešto drugo” najdominantniji odgovor. Dok 62,5% iskusnijih učinilaca (od 2 do 10) „tipovanje” smatra najčešćim načinom izbora žrtve.

Istražujući pre svega situacione okolnosti koje omogućavaju lakše i bezbednije izvršenje razbojništva, Fini⁴⁶ (Feeney) je zaključio, da je praktičnost izvršenja bila odlučujuća okolnost u izboru žrtve za 20% njegovih ispitanika, dok je 15% ciljalo baš tu žrtvu zbog mogućnosti bekstva ili je izgledalo da je rizik minimalan. Spoljne manifestacije koje su ostvarile uticaj na percepciju da žrtva ima novac, imale su uticaja na 15%. S druge strane, kod Barkera i dr.⁴⁷ (Barker et al.) daleko najčešće pominjani faktor, koji je uticao na izbor žrtve uličnog razbojništva, bio je njihov „bogat izgled”. Sledeći najčešće pominjani i povezan prediktor bio je posedovanje upadljive imovine, kao što su nakit, sat ili torba. Rezultati dobijeni od žrtava potvrđuju značaj imućnog izgleda pri izboru žrtve; 20 od 33 bile su elegantno ili vrlo elegantno odevene u trenutku napada (u odela), krećući se sa posla kući, ili su bili obučeni za izlazak. Prema njihovom mišljenju, „percepcija bogatstva žrtve predstavlja ključni faktor u izboru žrtve”.⁴⁸

Prioriteti u izboru žrtve se diferenciraju i u odnosu na pol učinioca. Lakše je viktimizovati žene, zato što je manje verovatno da kod sebe imaju oružje a i opažajno su slabije, pa ih je jednostavnije uplašiti, mišljenje je učinioca oba pola.⁴⁹ Iako

45 Broj izvršenih razbojništava (u daljem tekstu BIR).

46 F. Feeney: *op.cit.*, p. 62.

47 M. Barker et al.: *op.cit.*, pp. 22–23.

48 M. Barker et al.: *ibid.*, p. 23.

49 J. Miller /1998/: Up it Up: Gender the Accomplishment of Steer Robbery, *Criminology*, n° 1, p. 60.

žene moraju da uzmu u razmatranje rodna obeležja svog okruženja, ciljajući ženu kao metu,⁵⁰ prema Brokmanu i dr.⁵¹ (Brookman et al.) one za žrtve podjednako biraju i žene i muškarce. Prilikom samostalne viktimizacije muškarca u 2/3 slučajeva žrtva im je najčešće nepoznata osoba. Žene žrtve, su mahom bile nepoznate ženskom učiniocu i birane su jer su izgledale kao „laka” i „ranjiva” meta.

Kada učinioci muškarci za žrtve biraju muškarce, često usvajaju jedan od dva uopštena pristupa izboru. Prvi, obuhvata razbojništva proistekla iz uočenih ličnih ili statusnih izazova (npr. osveta za uvredu, naplata duga) ili su proizašla iz fizičkog napada. Drugi, uključuje prepoznavanje specifičnosti koje žrtvu opredeljuju kao laku metu ili da poseduje neke vrednosti. Inače, signali na osnovu kojih zaključuju da žrtva poseduje nešto vredno bili su neposredni i očigledni (npr. konkretno uočavanje da poseduju mobilne telefone, zlatne lančice, izvađen novac itd.) ili posredni (npr. potencijalna žrtva je lepo obučena).⁵²

Muško-ženska partnerstva, u dve trećine slučajeva podrazumevaju žrtve koje koriste usluge prostitutki, tako što bi žena odabrala žrtvu, zajedno sa njime otišla na lokaciju gde je čekao muškarac, koji bi realizovao samo izvršenje.⁵³

Dakle, i muškarci i žene učinioci, pri selekciji svojih žrtava prevashodno su koncentrisani da minimalizuju rizik a maksimalizuju dobit. Razlika je u tome, što je mnogo uži izbor meta koje žene smatraju lakim i bezbednim.⁵⁴

Tabela 2: Učestalost uticaja BIR na odluku da nailazak na žrtvu sa vidljivim „plenom” bude okidač za realizaciju dela

		Vidljiv „plen”			Ukupno
		Da	Ne		
Broj izvršenih razbojništava	Nijedno	N	6	8	14
		%	42.9%	57.1%	100.0%
	Jedno i više	N	12	13	25
		%	48.0%	52.0%	100.0%
	Jedno	N	3	8	11
		%	27.3%	72.7%	100.0%
	Od 2 – 10	N	7	2	9
		%	77.8%	22.2%	100.0%
	Više od 10	N	2	3	5
		%	40.0%	60.0%	100.0%

Izvor: Obrada autora

Za blizu polovinu ispitanika okidač za izvršenje bio je nailazak na žrtvu kod koje je „plen” bio vidljiv (tabela 2). Nešto veći uticaj ove okolnosti primetan je kod

50 J. Miller: *ibid.*, p. 51.

51 F. Brookman et al. /2007/: Gender, Motivation and the Accomplishment of Street Robbery in the United Kingdom, *British Journal of Criminology*, n° 6, pp. 875–877.

52 F. Brookman et al.: *ibid.*, pp. 870–871.

53 F. Brookman et al.: *ibid.*, pp. 873–874.

54 F. Brookman et al.: *ibid.*, p. 878.

anketiranih učinilaca koji su više puta izvršili razbojništvo u odnosu na one kojima je to prvo realizovano delo (48%: 42.9%). Učinioci koji su stekli iskustvo izvršenjem jednog razbojništva, najmanje preferiraju lica kod kojih je vidljiva neka vrednost. Za razliku od njih, za učinioce iz srednje kategorije ispitanika (od 2 do 10) ovo je najčešći motivacioni faktor (77,8%).

Iako za približno četvrtinu učinilaca vidljivi znaci bogatstva nisu primarni pri izboru žrtve,⁵⁵ u skoro 67% slučajeva oduzetu imovinu su uočili pre finalizacije samog dela dok operacionalizacija praktično svakog razbojništva uključuje i oduzimanje te imovine,⁵⁶ što može da sugeriše da im je ova pretpostavka bila okidač za izvršenje.

Da li su određena mesta podložnija kriminalitetu i koje su njihove specifičnosti? Koji faktori artikulišu odluku učinioca o izboru mesta viktimizacije žrtve? Važna taktička odluka u pripremi krivičnog dela uzima u obzir i lokaciju izvršenja.⁵⁷ Nesporno je da učinioce „privlače mesta na kojima se nalaze ranjive, dostupne i profitabilne mete”⁵⁸, ali ako je dostupnost meta dominantan faktor koji ih određuju gde da deluju, onda ima malo mesta koja su bezbedna od uličnog razbojništva. Shodno tome, detekcija mesta na kojima se najčešće vrše (vruće tačke – e. *hot spots*) uz validaciju vremena izvršenja, stvara bitan preduslov za kvalitativni pomak u odabiru preventivnih strategija, a u skladu sa time omogućava i fokusiranu alokaciju svih neophodnih resursa na njegovoj prevenciji.

Tabela 3: Raspodela učestalosti uticaja BIR na izbor mesta viktimizacije

		Varijable karakteristika mesta viktimizacije				Ukupno	
		Neosvetljenost	Slaba frekvencija prolaznika	Mogućnost bezbednog udaljavanja	Nešto drugo		
Broj izvršenih razbojništava	Nijedno	N	0	1	8	5	14
		%	0.0%	7.1%	57.1%	35.7%	100.0%
	Jedno i više	N	1	7	13	5	26
		%	3.8%	27.0%	50.0%	19.2%	100.0%
	Jedno	N	1	2	4	4	11
		%	9.1%	18.2%	36.4%	36.4%	100.0%
	Od 2 – 10	N	0	3	6	0	9
		%	0.0%	33.3%	66.7%	0.0%	100.0%
	Više od 10	N	0	2	3	1	6
		%	0.0%	33.3%	50.0%	16.7%	100.0%

Izvor: Obrada autora

Uticaj spoljnih faktora na izbor mesta viktimizacije žrtve sadržan je u analizi odgovora na postavljeno pitanje (tabela 3). Očekivano, mogućnost bezbednog uda-

55 M. Barker et al.: *op.cit.*, p. 22.

56 M. Barker et al.: *ibid.*, p. 12.

57 A. A. Braga, D. M. Hureau, A. V. Papachristos: *op.cit.*, p. 12.

58 M. Felson /2006/: *Crime and Nature*, Thousand Oaks. Navedeno prema: A. A. Braga, D. M. Hureau, A. V. Papachristos: *ibid.*, p. 9.

ljavanja ima uticaj na polovinu ispitanika, pri čemu je to izraženije kod učinilaca koji nisu imali prethodno iskustvo (57,1%). U strukturi odgovora, kod iskusnijih učinilaca, slaba frekvencija prolaznika je takođe visoko kotirana 27%. Izgleda, da je bezbedno udaljavanje dominantan faktor kod srednje iskusnih učinilaca (od 2 do 10), a interesantno, za one koji imaju iskustvo jednog izvršenja on opada na 36,4%, da bi se kod ispitanika koji imaju ozbiljniju kriminalnu karijeru zadržao na prosečnih 50%.

Prezentovani rezultati istraživanja daju nam za pravo da konstatujemo, da bi mere usmerene na unapređenje prirodnog nadzora, iz okvira situacione prevencije kriminaliteta, mogle biti katalizator izvršenja ovog dela na „vrućim tačkama”.

Tabela 4: *Distribucija učestalosti uticaj BIR na izbor mesta viktimizacije noću*

		Vidljivost				Ukupno	
		Osvetljeno	Delimično osvetljeno	Neosvetljeno	Nešto drugo		
Broj izvršenih razbojništava	Nijedno	N	3	8	1	1	13
		%	23.1%	61.5%	7.7%	7.7%	100.0%
	Jedno i više	N	2	14	7	1	24
		%	8.3%	58.3%	29.2%	4.2%	100.0%
	Jedno	N	0	6	5	0	11
		%	0.0%	54.5%	45.5%	0.0%	100.0%
	Od 2 – 10	N	0	5	1	1	7
		%	0.0%	71.4%	14.3%	14.3%	100.0%
	Više od 10	N	2	3	1	0	6
		%	33.3%	50.0%	0.0%	16.7%	100.0%

Izvor: Obrada autora

Osvetljenost mesta gde će realizovati delo kada to čine noću, izgleda, da nije u vrhu liste prioriteta anketiranih ispitanika (tabela 4). Učinioci koji nisu imali iskustva u izvršenju razbojništva, u značajnom broju (23,1%) su spremni da i na osvetljenom mestu izvrše ulično rabojništvo. Dok iskusniji učinioci u velikom procentu biraju neosvetljena ili delimično osvetljena mesta 87,5% (29,2% + 58,3%). Za razliku od ispitanika koji imaju iskustvo jednog izvršenja i apsolutno neće izvršiti delo na osvetljenom mestu, najiskusniji su приметно spremni da zanemare ovu okolnost (33,3%).

Informacije iz intervju sa učiniocima koje su dobili Barker i dr.⁵⁹ (Barker et al.) pokazuju nam da je od ukupno 45 finalizovanih dela, pri punoj dnevnoj svetlosti izvršeno 22, na mestima gde je postojalo ulično osvetljenje 16, a samo 6 po mraku, na ulici. Kada su upitani, da li su razmatrali osvetljenje kada su birali mesto gde će izvršiti delo, samo trojica su to spomenula kao jedan u spektru faktora koji bi razmotrili, dok su tek dvojica ciljano odabrala mračna mesta.

Polazeći od svega iznetog, možemo zaključiti, da povećanje vidljivosti na mestu izvršenja uličnog razbojništva nema prevelik preventivni značaj.

59 M. Barker et al.: *op.cit.*, p. 24.

Tabela 5: Učestalost uticaj BIR na izbor usamljene žrtve

		Usamljenost žrtve		Ukupno	
		Da	Ne		
Broj izvršenih razbojništava	Nijedno	N	11	3	14
		%	78.6%	21.4%	100.0%
	Jedno i više	N	16	10	26
		%	61.5%	38.5%	100.0%
	Jedno	N	9	2	11
		%	81.8%	18.2%	100.0%
	Od 2 – 10	N	4	5	9
		%	44.4%	55.6%	100.0%
	Više od 10	N	3	3	6
		%	50.0%	50.0%	100.0%

Izvor: Obrada autora

Međutim, žrtva koja nije u društvu drugih lica osetno determiniše odluku o viktimizaciji. Analizom kvantitativnih podataka dobijenih ispitivanjem možemo zaključiti da su dve trećine žrtava bile same u momentu viktimizacije (tabela 5). Ova okolnost je referentnija kod onih učinilaca koji prethodno nisu realizovali ni jedno razbojništvo 78,6%, ali je jako bitna i kod ostalih kategorija učinilaca 61,5%. Interesantno je da o prisutnosti potencijalnih svedoka u većoj meri vode računa oni koji ponove delo još jedanput 81,8%. Dok, veći broj izvršenja utiče na pad uticaja ovog faktora na izvršenje uličnog razbojništva. U obe analizirane grupe, u dve trećine slučajeva, društvo žrtvi činile su još dve osobe (tabela 6).

Tabela 6: Prisustvo drugih osoba u vreme viktimizacije kada žrtva nije bila sama

		Broj osoba				Ukupno	
		2	3	4	10		
Broj izvršenih razbojništava	Nijedno	N	2	1	0	0	3
		%	66.7%	33.3%	0.0%	0.0%	100.0%
	Jedno i više	N	6	0	1	2	9
		%	66.7%	0.0%	11.1%	22.2%	100.0%
	Jedno	N	1	0	0	0	1
		%	100.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%
	Od 2 – 10	N	4	0	1	0	5
		%	80.0%	0.0%	20.0%	0.0%	100.0%
	Više od 10	N	1	0	0	2	3
		%	33.3%	0.0%	0.0%	66.7%	100.0%

Izvor: Obrada autora

Odluka o izvršenju razbojništava ne mora slediti klasične modele racionalnog izbora, ali razgovori sa učiniocima razbojništava i drugi prediktori pokazuju da njihov izbor primarno reflektuje želju za onemogućavanjem otpora, pribavljanje maksimalno mogućeg „plena”, a potom i bezbednog bekstva.⁶⁰ Prisustvo slučajnih pro-

60 B. A. Jacobs /2000/: *Robbing Drug Dealers: Violence Beyond the Law*, New York. Navedeno prema: A. A. Braga, D. M. Hureau, A. V. Papachristos: *op.cit.*, p. 9.

laznika i drugih ljudi u okruženju žrtve, uvećavaju rizik od prepoznavanja, a time i mogućeg hapšenja, što nije u duhu njihovih težnji da minimalizuju taj rizik. U tom smislu, pored analize da li je žrtva bila sama, jako je važno sagledati i značaj prisustva drugih ljudi u bližem okruženju, bez obzira koliko su mogli i da li bi to imali uticaja na samu viktimizaciju (tabela 7).

Tabela 7: Distribucija učestalosti uticaja BIR na izbor žrtve kada u njenom okruženju nema drugih ljudi

			Prisustvo drugih osoba u okruženju		Ukupno
			Da	Ne	
Broj izvršenih razbojništava	Nijedno	N	3	10	13
		%	23.1%	76.9%	100.0%
	Jedno i više	N	13	13	26
		%	50.0%	50.0%	100.0%
	Jedno	N	2	9	11
		%	18.2%	81.8%	100.0%
	Od 2 – 10	N	6	3	9
		%	66.7%	33.3%	100.0%
	Više od 10	N	5	1	6
		%	83.3%	16.7%	100.0%

Izvor: Obrada autora

Više od polovine ispitanika (59%) se odlučilo da izvrši ulično razbojništvo kada u blizini žrtve nije bilo drugih lica. Međutim, za učinioce koji su prethodno imali iskustvo ovo nije bila mnogo bitna okolnost. Polovina je operacionalizovala ulično razbojništvo uz prisustvo bar nekog lica u okruženju žrtve, za razliku od učinilaca kojima je ovo bilo prvo iskustvo, jer je 76,9% njih biralo da viktimizuje žrtvu kada u okruženju nije bilo nikoga. Ovakva tendencija se zadržala i prilikom izvršenja drugog dela (iskustvo jednog dela) 81.8%. U kategoriji učinilaca koji su imali od 2 do 10 izvršenih razbojništava iznosi 66,7%, a preko 10 čak 83,3%. Evaluacija ovih rezultata nam ukazuje da indiferentnost na prisustvo drugih osoba raste sa kriminalnim iskustvom.

ZAKLJUČAK

Ulično razbojništvo zbog različitih načina izvršenja, mesta na kojima se događaju i specifičnosti posledica, koje neočekivanost i iznenadnost događaja ostavlja na žrtve, nepovoljno determiniše i okvire za njegovu prevenciju. Ono više od bilo koje inkriminacije podrazumeva preduzimanje svih mera iz spektra primarne viktimološke prevencije kriminaliteta.

Učinilac razbojništva koji to delo prvi put vrši, dominantno je skloniji da viktimizuje žrtvu za koju zna da kod sebe ima novca (tabela 1). Posedovanje dragocenosti koje se percipiraju kao vidljiv „plen” imaće uticaja na 42,9% njih da se odmah po uočavanju odluče da započnu viktimizaciju (tabela 2). Donoseći odluku gde će je izvršiti, primarni motiv koji će opredeljavati njihovu odluku biće mogućnost

bezbednog udaljavanja od žrtve 57,1% (tabela 3), dok sama vidljivost nema nekog prevelikog uticaja (tabela 4). Najčešće će birati žrtvu koja je sama 78,6% (tabela 5) ili u društvu još jednog lica (tabela 6) na mestima gde najčešće nema drugih ljudi, potencijalnih svedoka 76,9% (tabela 7).

Za razliku od njih, učinioci koji su već izvršili razbojništvo najčešće će opredeljavati neke druge okolnosti 44% (tabela 1). Utisak o tome da žrtva poseduje vrednosti imaće uticaja na blizu polovinu (48%) da odluče da krenu u realizaciju dela (tabela 2). Mogućnost bezbednog udaljavanja biće dominantan faktor koji će kod tačno polovine opredeljavati mesto gde izvršiti viktimizaciju (tabela 3), a neosvetljenost te lokacije za 29,2% učinilaca (tabela 4). Skloniji su da viktimizuju žrtvu koja je sama 61,5% (tabela 5), a u značajnom broju (50%) i na mestima gde ima i drugih ljudi (tabela 7). Prisustvo drugih ljudi u okruženju neće ih odvratiti od realizacije.

Učinioci kojim već izvršili razbojništvo, u odnosu na one kojima je to prvo iskustvo, nisu skloniji tipovanju potencijalne žrtve, ali će se radije odlučiti da odmah izvrše ulično razbojništvo samim nailaskom na žrtvu kod koje je „plen” uočljiv. Prilikom izbora mesta izvršenja dela skloniji su da manje akcentuju mogućnost bezbednog udaljavanja, ali su u većem broju skloniji da kada delo vrše noću, to ipak bude na mestu koje je neosvetljeno. Iskustvo ih predisponira da manje pažnje obraćaju na eksterno prisustvo drugih lica, dok učinioci koji prvi put vrše razbojništvo prednost daju viktimizaciji kada je žrtva sama.

Pravilno razumevanje ovih indikatora može doprineti kvalitativnom poboljšanju analize, koja će nam olakšati identifikaciju ključnih polazišta u izboru najkvalitetnijih rešenja za efektivnu intervenciju, u cilju smanjenja uličnih razbojništava.

LITERATURA

- Aebi F. M., et al. /2021/: European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2021 sixth edition, <https://wp.unil.ch/europeansourcebook/data-base/6th-edition/>, 17. april 2021.
- Alarid F. L., Burton S. V., Hochstetler A. /2009/: Group and Solo Robberies: Do Accomplices Shape Criminal Form?, *Journal of Criminal Justice*, n° 1, pp. 1–9.
- Banović B. /2002/: Kriminalističko-kriminološki aspekti krivičnog dela razbojništva – in: *Delikti nasilja: krivičnopravni i kriminološki aspekt* (D. Radovanović, ed.), Beograd, pp. 271–288.
- Banović B., Braković Ž. /2019/: Uticaj psihoaktivnih supstanci na izvršenje krivičnog dela razbojništva, *Kultura polisa*, n° 40, pp. 245–259.
- Banović B., Braković Ž. /2020/: Kaznena politika sudova za krivična dela nasilničkog imovinskog kriminaliteta, *Srpska politička misao*, n° 1, pp. 255–281.
- Barker M. et al. /1993/: *The Prevention of Street Robbery*, London.
- Bernasco W., Block R. /2009/: Where offenders choose to attack: A discrete choice model of robberies in Chicago, *Criminology*, n° 1, pp. 93–130.
- Braga A. A., Hureau M. D., Papachristos V. A. /2011/: The Relevance of Micro Places to Citywide Robbery Trends: A Longitudinal Analysis of Robbery Incidents at Street Corners and Block Faces in Boston, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, n° 1, pp. 7–32.
- Braković Ž. /2017/: *Kontrola nasilničkog imovinskog kriminaliteta*, (neobjavljena doktorska disertacija), Biblioteka Pravnog fakulteta u Kragujevcu, Kragujevac.

- Braković Ž., Banović B. /2019/: Efikasnost nadležnih državnih organa u otkrivanju i gonjenju učinilaca krivičnih dela nasilničkog imovinskog kriminaliteta, *Bezbednost*, n° 3, pp. 54–81.
- Brookman F. et al. /2007/: Gender, Motivation and the Accomplishment of Street Robbery in the United Kingdom, *British Journal of Criminology*, n° 6, pp. 861–884.
- Crow I. /2006/: *Researching Criminology*, New York.
- Deakin J., et al. /2007/: Taxing on the streets: Understanding the methods and process of street robbery, *Crime Prevention and Community Safety*, n° 1, pp. 52–67.
- Dijk V. J., Kesteren V. J., Smit P. /2007/: *Criminal Victimization in International Perspective – Key findings from the 2004–2005 ICVS and EU ICS*, Den Haag.
- Feeney F. /1986/: Robbers as Decision-Makers – in: *The Reasoning Criminal: rational choice perspectives on offending*, (D. B. Cornish, R. V. Clarke, eds.), New York, pp. 53–71.
- FitzGerald M., Stockdale J., Hale C. /2003/: *Young People and Street Crime*, London.
- Gale J., Coupe T. /2005/: The Behavioral, Emotional and Psychological Effects of Street Robbery on Victims, *International Review of Victimology*, n° 1, pp. 1–22.
- Goodwill M. A. et al. /2012/: Multidimensional Latent Classification of ‘Street Robbery’ Offences, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, n° 1, pp. 93–109.
- Hochstetler A. /2001/: Opportunities and Decisions: Interactional Dynamics in Robbery and Burglary Groups, *Criminology*, n° 3, pp. 737 – 764.
- Ignjatović Đ. /2013/: *Komparacija kriminaliteta i kaznene reakcije: Srbija–Evropa*, Beograd.
- Ignjatović Đ. / 2013/: *Metodologija istraživanja kriminaliteta*, Beograd.
- Ignjatović Đ. /2012/ Poređenje stopa prijavljenih učinilaca krivičnih dela: Srbija – ostale Evropske zemlje – in: *Kaznena reakcija u Srbiji II deo* (Đ. Ignjatović, ed.), Beograd, pp. 18–49.
- Ignjatović Đ. /2009/: *Teorije u kriminologiji*, Beograd.
- Jacobs T., Wright R. /1999/: Stick-up, street culture and offender motivation, *Criminology*, n° 1, pp. 149–174.
- Jupp V. /1989/: *Methods of Criminological Research*, Routledge, London and New York.
- Kapardis A. /1988/: One hundred convicted armed robbers in Melbourne: Myths and reality – in: *Armed Robbery* (D. Challenger, ed.), Canberra, pp. 37–49.
- Miller J. /1998/: Up it Up: Gender the Accomplishment of Steet Robbery, *Criminology*, n° 1, pp. 37–66.
- Monk M. K., Heinonen A. J., Eck E. J. /2010/: *Street Robbery*, Washington.
- Piotrowski P. /2011/: Street robbery offenders: Shades of rationality and reversal theory perspective, *Rationality and Society*, n° 4, pp. 427–451.
- Porter E. L., Alison J. L. /2006/: Behavioural Coherence in Group Robbery: A Circumplex Model of Offender and Victim Interactions, *Aggressive Behavior*, n° 4, pp. 330–342.
- Shover N., Honaker D. /1992/: The socially bounded decision making of persistent property offenders, *Howard Journal of Criminal Justice*, n° 4, pp. 276–293.
- Van Koppen J. P., Jansen J. W. R. /1998/: The Road to the Robbery: Travel Patterns in Commercial Robberies, *British Journal of Criminology*, n° 2, pp. 230–246.
- Wright R., Brookman F., Bennett T. /2006/: The foreground dynamics of street robbery in Britain, *British Journal of Criminology*, n° 1, pp. 1–15.
- Zimring E. F. /1977/: Determinants of the Death Rate from Robbery: A Detroit Time Study, *The Journal of Legal Studies*, n° 2, pp. 317–332.
- Zimring E. F., Zuehi J. /1986/: Victim Injuru and Death in Urban Robbery: A Chicago Study, *The Journal of Legal Studies*, n° 1, pp. 1–40.

Božidar Banović*

Faculty of Security Studies, University of Belgrade

Žarko Braković**62

Faculty of Diplomacy and Security University Union „Nikola – Tesla” of Belgrade

THE INFLUENCE OF CRIMINAL CAREER ON THE MANNER OF PERPETRATING STREET ROBBERY

SUMMARY

Street development is a form of development and content of all elements of a significant criminal offense and was committed against one or more persons, who walked, known or unknown to the executor, performed in public places that should become proposed, parks, public garages, entrances and stairs in residential buildings, etc.). They belong to the more frequent types of robbery, characterized by less sophistication in execution and direct confrontation that determines the quantity of fear suffered, the scope and intensity of the studied consequences.

The aim of the research was to examine the influence of the previous experience of the perpetrators of the robbery on the way of choosing the victim, the place of victimization and the presence of other persons who would be in the immediate or close environment of the street robbery victim. The sample consisted of 42 respondents who committed street robbery out of 120 examined perpetrators of the crime of robbery and serious cases of robbery and robbery, who were serving a prison sentence in the penitentiary in Sremska Mitrovica. Data were collected through an anonymous survey.

The results show that there will be differences in the approach to victim first choice, place of execution, internal and external presence of others, between executor who have already and those who have no previous experience in development research. The executors of robbery who have already committed this act are not more inclined to type a potential victim, but they would rather decide to immediately commit a street robbery by encountering a victim with whom the „prey” is visually noticeable. When choosing the place where the crime was committed, they are more inclined to emphasize the possibility of safe removal, but they are more inclined to say that when they commit the crime at night, it will still be in a place that is not lit. Experience predisposes them to pay less attention to the external presence of other persons, while perpetrators who commit robbery for the first time give priority to victimization when the victim is alone.

Proper understanding of these indicators can contribute to the qualitative improvement of the analysis, which will facilitate our identification of key starting points in the selection of the best solutions for effective intervention, in order to reduce street robberies.

Key words: street robbery, victimization, place of execution, victims, crime prevention.

---

* Full Professor, banovicb@fb.bg.ac.rs

** Assistant Professor, zarko964@hotmail.com